

Trije zdravniki.

(Humoreska. — Spisal Velimir.)

Klicali so ga za Senjaka. Hišo je imel v vasi blizu večje železnične postaje. Doma je bil malo, dostikrat pa na železnični postaji in v trgu, dobro uro oddaljenem.

Zemlje ni imel kdo vé kaj, pač pa trgovino. Kdor ni mogel najti kupca, zatekel se je k njemu, in on je kupil gotovo, bodisi že tako ali tako blago, da je bilo le po ceni.

Ruta. (Risal C. Staal.)

Zunanosti njegove ne mislimo popisavati — človek je človeku podoben. Govoril je rad, smejal se je rad, prekanjen bil pa tako, kakor je dandanes trgovcem potrebno. Za malenkosti se ni ménil dosti, posebno dokler ni šlo za denar. Mišljenja je bil različnega, kakor je bilo različno blago njegove zaloge.

Sena je bilo več let po vrsti obilno in po ceni. Kar pa je bilo cenéno, to je Senjak vselej rad kupil. Mnogo stotov sena si je napravil. „Pomladi se bo dala napraviti s senom dobra kupčija“, mislil si je. Prikaže se pomlad, toda seno se ni podražilo. Senjak je čakal druge pomladi, nakupi med letom še več sena — a seno

ni hotelo poskočiti v ceni. In Senjak je zopet čakal in zopet kupoval, toda seno se ni podražilo. Ljudje so se mu posmehovali in zbadali ga, a on se zato ni ménil.

„No, Senjak, po čem daš seno?“ dražili so ga prijatelji.

„Moja ura še ni prišla“, odgovarjal jim je zavestno.

„Kdaj pa pride?“

„Kadar bo seno po tri rajnske, po tri rajnske“, ponavljal je in mël si roke.

Toda senena cena le ni poskočila. Senjak pa je bil vtaknil že par tisoč goldinarjev v senó. Vsako pomlad je prerokoval vojsko. Ako mu je kdo oporekal, trdil je, da so mu to povedali v trgu visoki gospodje, ki beró časnike,

Sv. Jakop. (Črtica Jurija Šubica za Šentjakopsko cerkev v Ljubljani.)

velike kakor rjuha, in so z ministri tako domači kakor on s svojo ženo. Ko pa le ni bilo vojske, jezil se je nad tistimi visokimi gospodi, ki nič ne vedó, jezil nad ministri, ki znajo samo ukazovati, davke pobirati, domača trgovina pa jim je deveta skrb.

„DOM in SVET“ 1895, št. 15.

Tako bogat pa Senjak tudi ni bil, da bi plačeval s tisočaki, in če je imel toliko sena kupljenega, mislimo si lahko, da je bil v zvezi z ljudmi, katerih se je bal, kakor se boji dolžnik svojih upnikov. Shramb tudi ni imel toliko svojih, da bi imel vse nakupljeno seno pod

svojo streho. Ako pa ima človek blago drugodi, — tudi stane.

Kadar se je Senjak razjaril — in to je bilo večkrat —, tedaj je vrgel oliko pod mizo, in sleparji, umazanci, pritepenci, škrici in drugi podobni nepotrebneži so leteli okrog njega, kakor leté ose okrog glave, ako jih razdražiš.

Na podlagi teh podatkov sklepamo, da Senjak ni imel mirnega spanja. Čim bolj se mu je seno kopičilo, tem težja mu je bila glava. Vedno bolj potr in zamišljen je hodil na postajo in v trg. Vse bi se bilo še preneslo, ko bi mu ne bilo treba plačevati visokih obresti; in najemščine od sena. To ga je peklo huje kakor skeleča rana. Jemal je pač rad obresti, a plačevati jih ni bil vaje. Prej je imel vedno kake peneze pri rokah za male kupčije, a sedaj so mu obresti pojedle vse denarce, in še ni bilo dosti. Že mu je bródila misel po glavi, da se je zaletel in da ga senó utegne pokopati. Rad bi bil potožil komu svoje grenke skrbi —, a bilo ga je sram. Kako bi se mu šele potlej ljudje smejali! Za družbo ni več tako maral, pač pa je bolj pogostokrat pogledal v kupico. Seno bi bil pač lahko prodal po tekoči ceni, — toda Senjak je bil sila svojeglaven. Rajši je plačeval obresti in najemščino. Kar si je utepel v glavo, tega mu ni pregnal nihče — tudi, ko bi sam cesar prišel do njega.

Tisto pomlad je bila volitev poslanca za državni zbor v tistem okraju. Senjak je bil znan kot hud agitator. Vendar politično prepričanje njegovo ni slovelo. Kazalo mu je nekaj za služka. Geslo njegovo je bilo: „Gospodu Belič-u sem dolžan največ in zato bom delal zanj. Tisoč goldinarjev — to ni mala reč!“ A ko bi bil Senjak slutil, kake posledice bodo izvirale iz njegovega agitovanja, bil bi pač rajši sedel doma za pečjo.

Ko je bil Senjak na dan volitve v trgu, prigodilo se mu je še nekaj neprijetnega. V svoji brezobzirnosti in navdušenosti se je spravil v gostilni nad nasprotnega volilca, trškega zdravnika, in ga je imenoval „sleparja“. Ta beseda je prišla na uho gospoda doktorja, ki seveda ni prenesel žaljive besede Senjakove.

Hudi časi so se začeli za Senjaka! —

Bilo je meseca majnika. Druga leta je bilo ob tem času že vse v cvetju in zelenju, letos pa je pritislila huda suša. Od solnca posmogneni travniki so kazali rjave plasti, in cvetje, kar ga je bilo, je hitro odpadlo. Ljudje niso že imeli česa pokladati živini — senice prazne, travniki osušeni. Seno je poskočilo znatno v ceni. A še hujše je bilo po drugih deželah. Ljudje so prosili dežja, a le ga ni bilo. Že se je oglasil ta ali drugi pri Senjaku, a dobil je odgovor: „Sedaj

še ne! Po tri rajnske mora biti; po tri rajnske!“ Senjaku se je upanje pomnožilo — letos ali pa nikoli. Zopet je hodil vedrih lic na postajo in v trg. Vedno veselejši glasovi so prihajali zanj, in vsak teden je cena senu znatno poskočila. Po dva in pol goldinarja stot bi ga bil že lahko prodal. A odgovarjal je le: „Po tri, drugače ne!“ Oglašati so se jeli pri njem tudi ptuji agenti — Senjak je bil vedno ponosnejši. Že je izračunil dobiček, ki mu letos ne more izpodleteti.

Nekega jutra je sedel pri mizi in računal. Nekdo potrka na vrata. Senjak ga je poznal že po glasu. Obraz se mu zmračí in krepka kletvica prifrči iz njegovih ust.

„Dobro jutro, gospod Senjak! Nekaj imam za vas“, pozdravi ga prišlec in položi listek na mizo.

„Rubežen!“ zakriči gospodar in poskoči po koncu.

„Služba moja, služba moja! Ne morem pomagati“, odvrne prišlec in — odide.

„Oh, ta volitev! Kaj sem storil? Ta oderuh me hoče zarubiti! Da bi počakal vsaj še nekaj tednov! Toda ni se šaliti ž njim! Poznam ga.“

Zagrabi za listek in ga raztrga na drobne kosce. Po sobi hodi gori in doli in maje z glavo.

„Ko bi mi gospod Belič hotel še kaj posoditi, tedaj bi šlo pač lahko. A ta zgaga je sedaj vse pozabil, kar je obetal pred volitvami.“

Kar pomoli žena glavo skozi vrata in pové, da je prišel Vrabčev fant.

„Kaj hoče še ta?“ zadere se Senjak, da je fant samega strahú stekel iz veže proti domu.

Žena mu pové, da je Vrabec ukazal, naj spravi seno v štirinajstih dneh izpod njegove strehe. Račun od najemščine je fant spustil v veži na tla.

„Zopet ta volitev! Kdo bi si bil mislil, da so ljudje tako nestrpni! Kaj bo, kaj bo, žena moja?“

„Prodaj seno, pa je!“ odgovori mu ona.

„O tem pa kar tiho! Ne zini mi besedice več! Beži!“

In žena odide. Poznala je trmo svojega moža.

Senjak je zopet meril sobo gori in doli. Kar potrka nekdo na vrata.

„Kdo je?“

„Gospod Senjak, to-le podpišite!“

„Kaj me skrbi to?“

„Ne morem za to, služba moja, služba moja!“ Senjak podpiše.

„To-le je pa vaše“, reče prišlec in mu pomolí listek.

„Kaj pa je zopet?“

„Ne vem — z doktorjem ste nekaj imeli —“.

„Aha, toži me zaradi razžaljenja časti. Naj me le!“

Sodiški sluga odide.

„No, saj sem si mislil! No, le počakaj! Tega se pa ne bojim tako. Saj dolžan mu nisem nič.“

Zopet stopa po sobi hitreje in hitreje in premišlja. Kar obstane, prime se za čelo, ustnice se mu nategnejo na zaničljiv zasmeh in počasi izreče besede: „Ga že imam!“

„Tonica, pripravi mi posteljo, grem ležat; bolan sem“, reče Senjak svoji ženi nekaj dni po tistem usodnem dnevu.

„Kaj pa ti je, Jože?“

„Bo že bolje! Kuhanega vina mi pripravi!“

„Kamelice so boljše, Jože!“

„Pojdi se solit s kamelicami! — Vina hočem in — nič drugega.“

Žena pripravi posteljo in gre vino vret.

Senjak se vleže. Mine drugi, mine tretji dan, a Senjaku le ni bolje.

„To je še dobro, da je rad“, tolaži žena sebe in druge. „Le žeja ga, da ni nikoli dosti vina.“

Sosedje in znanci so kmalu zvedeli, da je Senjak nevarno zbolel. Ta ali oni bi ga bil rad obiskal, a žena je vedno pravila, da je najrajši sam in da je samemu najbolje. Ženi je pravil, da ga glava boli, da ga noge ne nesó, da ga boli ves život, in po teh znakih so ga obsodili za hripo. A ker le ni bilo bolje in je Senjak ženi pravil, da ga tudi bode ob strani, prisodili so mu tudi pljučnico.

Pride usodni dan 15. vel. travna. Senjak bi moral biti tisti dan v trgu pri sodišču. Zdravnik ga je tožil zaradi razžaljenja časti, ker mu je rekel vpričo ljudstva „slepar“. Pisana je bila deveta ura.

Senjak pa je modroval v postelji tako-le:

„Ne bom hodil jaz za teboj, ti boš prišel k meni, da boš pomnil, kdaj si imel opraviti z gospodom Senjakom.“

In zlobno se je nasmejal pod odejo.

Proti jutru pokliče ženo:

„Tonica, meni je slabo. Bode me, težko diham. Krč me lomi: uh, čreva mi bode raztrgalo!“

„Jože, daj si kaj dopovedati in pošlji po zdravnika.“

„Saj res, Tonica, ne bo drugače. Pošlji po Solnčka, da pride k meni!“

Solnček prihiti na prvo sapo, zapenjajoč si gumbe pri suknji: „Kaj bi rad, Senjak?“

„Vidiš ti, predragi moj prijatelj Solnček! Jaz sem bolan, jako bolan. Če mi zdravnik ne pomaga, ne vem, kako bo? In ker si moj prijatelj, hočem ti tudi povedati, kako je z menoj.

Jaz imam biti danes v trgu. Saj veš, da me je tožil zdravnik. In če bi zdravnik zvedel, da sem jaz bolan, še prišel bi ne. Zato želim, da greš ti ponj, ker se na-te zanesem. Naprezi mojo kobilico in pelji se v trg po zdravnika. Povem ti pa, da ne smeš povedati mojega imena, ampak reci le, da je bolan Žukov Jože. Mojim starišem so rekli namreč „Žukovi“, česar pa ne vé tu najbrže nihče, še manj pa trški dohtar. Pazi tudi, da dojdeš v trg do šeste ure. Pozvoni pri vratih in ne smeš prej oditi, dokler ti zdravnik ne obljubi, da pojde. Razloži mu mojo bolezen in poudarjaj jedno mér, da sem izgubljen, ako me on ne reši. Gotovo ti poreče, da ima ob 9. uri gotov popravek pri sodišču, a zatrdi mu, da se povrne v trg lahko do 9. ure. Ko pa sede zdravnik na voz in bodeta že kak četrť ure od trga, tedaj pa cukni kobilico za vajeti — že veš, kaj zna! Čim dalje ga voziš, tem bolje. Ali si me razumel?“

Solnček vstaja in gleda okrog sebe, kakor bi nekaj iskal. Senjak seže za končnico in mu stisne nekaj v roko. Solnčku se razjasni obraz, ob jednom pa ustnice raztegne sarkastično in reče:

„Nič se ne boj, Žukov Jože, pozna se.“

In Solnček gre zapregat kobilico.

Senjak pa se skrije pod odejo in premišljuje, kako se bode zanj dan iztekkel.

Okrog osme ure pridrdra voz v vas. Na njem sedi neznan človek.

„Dohtar se pelje“, zaženo ljudje in vro vkupe.

In res. Pred Senjakovo hišo ustavi voznik.

Ta pa se je potil v postelji in srce mu je tolklo, kar se dá.

„Kje pa je Solnček?“ popraša žena prišleca na pragu.

Ta pa zmaje z ramama in popraša po gospodarju.

Kar so ljudje že zvedeli po vozniku, tega Senjak še ni vedel.

„Oh, oh, pomagajte“, zakliče vstopivšemu prišlecu.

„Kaj vam je, bolni ste?“

„Oh, pa kako? Brž, brž! po meni bo!“

„Ubogi, jaz vam ne morem pomagati. Zakaj ne pošljete po zdravnika?“

Tedaj se zategne Senjaku obraz in zakliče:

„I kdo pa ste?“

„Jaz sem agent tvrdke M. iz Trsta; slišal sem, da imate mnogo sená na prodaj.“

Hitro mine Senjaka ob teh besedah vsa vročnica in ves izpremenjen govori:

„A tako? No, no! imam ga, imam. Po čem ga plačujete?“

„Koliko ceno bode te nastavili?“

„Po tri rajnske, drugače ne.“

„Nič ceneje? Predrago bo!“

In tako sta se pogajala, dokler se ništa pogodila. Senjak bi se še ne bil udal, a rajši je vendar obljubil, da postavi seno na postajo, da je le mogel reči: „Po tri rajnske sem je prodal.“

„Odleglo mi je, odleglo“, reče Senjak in hoče iz postelje. Vesel je bil, silno vesel, da je prodal seno.

„Nikar, da se ne prehladite!“ svari ga agent.

Toda Senjak vendar-le vstane in obleče zimsko suknjo. Ko sta se že skoro domenila, potrka nekdo na vrata.

Hitro smukne Senjak s suknjo vred v posteljo. Menil je, da trka zdravnik.

Nakrat postane zopet otožen.

A v sobo stopi gospod župnik. Maševal je pri podružnici in, zvedevši, da je Senjak nevarno zbolel, obiskal ga je.

„No, no, Senjak, kaj pa vas je tako potlačilo?“

„Eh, gospod župnik! Kaj bi vam tako zakrival! Res, hudo mi je bilo; poslal sem po zdravnika. Toda sedaj mi je odleglo.“

Župnik izprevi kmalu, da ni nič nevarnega, in že hoče oditi.

Toda Senjak pokaže vso svojo zgovornost in pripoveduje marsikaj, kar ga je tlačilo. Vendar o zdravniku ni povedal nič jasnega. Agent, ki je med tem odšel, vrne se in pové, da se pelje zdravnik.

„Oh, gospod župnik, nič več ne morem zakrivati. Pomagajte mi iz zadrege!“

„I kaj pa imate takega?“

„Prosim vas, počakajte malo! Kmalu vam bode stvar jasna.“

Agent pa je zopet zapustil sobo, ko Solnček pridrvi kobilico pred hišo. Zadovoljno se je smejal. Zdravnik pa je nevoljen lezel z voza in se jezil nad Solnčkom in njegovo kobilico.

„No, kaj vam je?“ reče nevoljno, pristopivši k postelji. A takoj stopi za korak nazaj.

„Ali ste vi Žukov Jože?“

„Sem, sem. Tudi ‚Senjak‘ mi pravijo ljudje.“

Zdravniku zastane sapa in trdo besedo izusti v ptujem jeziku.

„Po kaj ste me klicali? Saj vam ni nič!“

„O mi je, mi je, gospod doktor! A odleglo mi je pa res na jutro, da se kar čudim.“

Zdravniku šine druga misel v glavo.

„Ali veste, kje imate vi danes biti?“

„O vem, vem, gospod doktor! — Počakajte, počakajte, gospod župnik!“ zakliče brzo za župnikom, ki se je hotel umakniti.

Zdravniku pa se vedno bolj zdi vse to gola komedija.

Preiskavši ga, pokliče ženo, pové ji, kako mora ravnati z njim in zapiše nedolžni receptek. Ker se mu je zdelo, da je Senjakova bolezen namišljena, hotel je že nekaj izustiti, toda pre-

mislil se je. V jeziku, Senjaku neznanem, obrne se do pričujočega župnika in mu reče:

„To je norec, ne?“

Župnik pa se le pikro nasmeje.

Senjak pa, ki je bil premeten, spozna takoj na obrazih, da je sedaj prilika, poravnati, kar še ni poravnanega.

„Gospod doktor! Še jedno prošnjo imam do vas. Saj me vidite, kakšen ubožec da sem, in gospod župnik, vi me tudi poznate, da sem nagle jeze. Iz srca mi je žal, da sem vas oni dan razžalil v gostilni v trgu in prosim, da mi odpustite.“

„Kaj? Ali menite, da bodele tako odnesli peté? Ne, nikakor ne! Danes sem vaš zdravnik, pri sodišču bodem pa vaš tožnik.“

Senjak gleda jedno mér na uro. Ko je imela že kmalu biti deveta, tedaj vpraša Senjak odločneje:

„Gospod doktor! ali ste naznanili sodišču, da ste službeno zadržani?“

Zdravnik se zgane.

„Kontumacirana sta“, poseže vmes župnik. Do devetih ne pridete, gospod doktor, v trg in zato je najbolj pametno, da se tu poravnata.“

Zdravnik stopi parkrat gori in doli po sobi in naposled izpregovori:

„Dobro! Samo Senjak mora preklicati v časniki, kar mi je rekel.“

„Oho, gospod doktor!“ ojunači se Senjak, „tega pa ne bom. Rajši sem pa še zaprt.“

Zdravnik pograbi klobuk in hoče oditi. Toda župnik ga prime za ramo in mu zašepeta na uho: „Za vas je častneje, da vas s takim primkom, kakor je ‚slepar‘, Senjak ne vlačijo po časnikih. Tudi bi odslej težko kaj opravili, ker sta oba uro zamudila.“

Nato se obrne župnik do obeh:

„No, Senjak, ker ste danes tako dobro kupčijo napravili s senom — tu mu pomežika — „bodete plačali gospodu doktorju kot načelniku družbe sv. Cirila in Metoda 20 kron za družbene namene. Ali vam je prav, gospod doktor?“

„Tisto pa“, bil je odgovor. Senjak pa seže z veseljem zopet za končnico, kjer je imel listino. Tudi zdravnika je dobro obdaril.

Župnik in zdravnik odideta.

Zdravnik je mrmral, sedaje na voz: „Dobro sem opravil.“ Župnik je mislil, vračaje se domov: „Dobro sem razsodil.“ Senjak pa je lezel iz postelje in govoril: „Dobro sem jo izdelal.“

Agent in Senjak pa sta se tistega dopoldné še dolgo menila in senó močila. Solnčku se je tudi tisti dan dobro godilo.

Senjak je kmalu poplačal vse dolgove, in še dosti denarja mu je ostalo. — Zopet hodi vsak dan na postajo in v trg, in kadar ga bodo zopet obiskali v jednom dnevu trije zdravniki, tedaj vam bom že poročal.